

Zánik a změna účastníka řízení v soudním výkonu rozhodnutí

Выбытие и замена участника производства
в исполнении судебных решений

Der Wegfall und der Wechsel des Teilnehmers des Verfahrens
in der Gerichtszwangsvollstreckung

JOSEF FIALA

V roce 1961 jsem uveřejnil v tomto časopisu Iuridica No 1, str. 53 a n. studii pod titulem Změna účastníka v občanském soudním řízení. Předmětem úvah bylo pouze řízení nalézací, nikoli řízení exekuční. Tomuto řízení měla být věnována další samostatná úvaha. Protože však krátce po vyjití uvedené studie započaly práce na novém občanském soudním řádu, nedošlo k vypracování ohlášené studie o řízení exekučním. Děje se tak nyní, ovšem již podle nového občanského soudního řádu z r. 1963 (zák. č. 99/1963 Sb.). Přesto navazuje tato studie na dřívější, protože zásadní problematika zániku a změny účastníka v občanském soudním řízení zůstala v podstatě stejná.

I. Řízení o soudní výkon rozhodnutí neboli řízení exekuční (dále jen výkon) není jednolitě a jednotné řízení, ve kterém dochází k nucenému uskutečnění plnění, určenému titulem pro výkon rozhodnutí (dále jen titul), které nebylo splněno dobrovolně. Dělí se na *tři druhy*, a to na *výkon k vynucení plnění peněžitého a nepeněžitého*, dále na *výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí* (dále výkon o výchově) a konečně na *likvidaci majetku* (dále jen likvidace). Výkon plnění peněžitého a nepeněžitého se dále dělí na *dvě stadia*: V prvním stadiu dochází k nucenému uskutečnění plnění peněžitého tím, že se opatří finanční zdroj k zaplacení vymáhané částky oprávněnému, a je-li tato osoba jediná, i k jejímu vyplacení této osobě, a dále tu dochází k vynucení plnění nepeněžitého. Toto stadium budeme dále nazývat *vlastní výkon*. Je-li však více osob, které mají nebo které si činí nárok na vyplacení peněžité částky z peněžitého výtěžku získaného vlastním výkonem, pak dochází k dalšímu stadiu tohoto výkonu, totiž k rozvrhu získaného výtěžku mezi ty, kteří mají nárok na uspokojení své pohledávky z tohoto zdroje. Toto stadium nazývá zákon *rozvrh výtěžku* (dále jen rozvrh). Toto stadium přichází v úvahu zásadně jen po vlastním výkonu k uspokojení peněžité

částky. Ve výkonu k vynucení nepeněžitého plnění je výjimkou, a to jen ve výkonu prodeje společné věci movité nebo nemovité, kde dochází k rozdělení výtěžku mezi spoluvlastníky. V likvidaci se rovněž nevyskytují tato dvě stadia, protože, jak je dále uvedeno, celé toto řízení nemá povahu řízení sporného.

Uvedené druhy výkonu a uvedená stadia výkonu k vynucení peněžitého a nepeněžitého nároku nemají jednotnou strukturu, stejně jako nemá jednotnou strukturu řízení nalézací. Vlastní výkon rozhodnutí a úsek řízení o likvidaci, v němž dochází pouze k nařízení likvidace, jsou organizovány podobně jako *spor* v řízení nalézacím. Jsou zde nutné vždy dvě si odporující strany. Naproti tomu rozvrh a další druhy výkonu, resp. při likvidaci její vlastní provádění jsou organizovány jako *řízení nesporné*, kde osoby, které se ho účastní, hájí sice každá své právo, kde však pojmově tyto osoby nejsou odpůrci, kdy tedy mezi těmito osobami navzájem nejde o spor, případně o vzájemné spory.

Z této koncepce vychází občanský soudní řád, i když ji výslovně obecně nevyjadřuje. Plyne to však z celého uspořádání uvedených druhů výkonu a stadií výkonu k vynucení peněžitého nebo nepeněžitého plnění. Pro vlastní výkon rozhodnutí platí ustanovení § 255 o. s. ř., že účastníkem výkonu je oprávněný a povinný. Je-li výkonem postiženo bezpodílové spoluvlastnictví manželů, je účastníkem i manžel povinného. Protože v tomto výkonu jde o obdobu sporu, plyne z toho, že manžel povinného může být jen společníkem povinného manžela, takže tu vzniká ze zákona pasívní společenství na straně povinného. Mluvíme-li o oprávněném a povinném ve vztahu k účastníku výkonu, máme na mysli jen *formální legitimaci*, tedy toho, kdo vystupuje v řízení jako navrhovatel, a toho, koho tento navrhovatel označuje jako svého odpůrce. Proto musí být od takto pojmávaného oprávněného a povinného rozeznáván věcně oprávněný a věcně povinný, kdy máme na mysli *věcnou legitimaci*. Je tedy zřejmé, že § 255 o. s. ř. odpovídá § 90 o. s. ř. Stejná úprava byla zvolena i pro nařízení likvidace podle § 352 odst. 1 o. s. ř., nikoli pro další provádění likvidace. Naproti tomu u výkonu o výchově, u dalšího provádění likvidace a u rozvrhu, které jsou organizovány jako řízení nesporné, je okruh účastníků určen podle § 94 odst. 1 o. s. ř. Občanský soudní řád se tohoto ustanovení výslovně dovolává při výkonu o výchově (§ 272 odst. 1). U dalšího provádění likvidace to plyne z toho, že předseda senátu je povinen vyzvat všechny, kdo mají vůči povinnému pohledávky, aby je přihlásili k rozvrhu a z ustanovení o rozvrhu výtěžku likvidace (§ 352 odst. 2, § 354 o. s. ř.). Totéž, co platí o rozvrhu výtěžku likvidace ohledně účastníků, platí pojmově i o každém jiném rozvrhu. Vždy tu musí být více osob, které si činí nebo které podle zákona mají nárok na uspokojení z výtěžku získaného ve výkonu. Tyto osoby jsou ti, o jejichž právech, příp. povinnostech se v řízení jedná (§ 94 odst. 1 o. s. ř.). Tohoto ustanovení je třeba použít všude tam, kde je řízení organizováno jako řízení nesporné bez ohledu na to, že mluví jen o řízeních, která mohou být zahájena i bez návrhu. V tom směru je jeho textace zřejmě úzká (i pro

řízení nalézací). V těchto řízeních splývá formální legitimace s legitimací věcnou, takže mluví-li se v nich o oprávněném, máme na mysli jen věcně oprávněného. Tato terminologie zvolená zákonem činí tedy v některých případech určité obtíže, takže třeba konstatovat, že terminologie dřívějšího občanského soudního řádu z r. 1950, vymáhající věřitel a dlužník (povinná strana) uvedená v § 427, byla příhodnější.

Tím jsou pro zkoumání naší otázky od sebe přesně odděleny vlastní výkon a samotné nařízení likvidace, kde osoby účastníků zásadně určuje návrhovaatel (oprávněný) jako důsledek zásady dispoziční, a ostatní výkony, kde osoby účastníků určuje zákon a kde jejich zapojení do řízení ukládá předsedovi senátu. Je totiž zřejmé, že při zániku a změně účastníka bude třeba jinak postupovat tam, kde platí zásada dispoziční, a tam, kde platí zásada oficiality, kde tedy řízení nebo jeho určitý samostatný úsek je povinen soud začít z úřední povinnosti.

II. K řízení o výkon jsou od jeho začátku až do jeho ukončení nutné subjekty řízení. Jsou to soud a účastníci. Bez těchto subjektů je výkon jako *právní řízení* pojmově nemyslitelný. *Zánik* některého účastníka se musí ve výkonu nutně projevit. Při zániku mohou nastat dva případy. Zánik dosavadního účastníka způsobí *zánik samotného účastenství* bez možnosti, aby někdo jiný na místě dosavadního účastníka v řízení pokračoval. Dále může nastat případ, že zaniklý účastník je podle zákona nahrazen jinou osobou, která se stává jeho *právním nástupcem*. V prvním případě jde o ztrátu způsobilosti být účastníkem řízení bez možnosti právního nástupnictví, kdežto ve druhém případě jde o zánik dosavadního účastníka s procesním nástupnictvím jiné osoby.

Ztráta způsobilosti být účastníkem řízení, tedy ztráta procesní subjektivity (§ 19, § 254 odst. 1 o. s. ř.) nastává u občana (osoby fyzické) jeho smrtí (§ 7 odst. 2 obč. zák.) a u organizace (osoby právnické) jejím zrušením (§ 62 odst. 2, § 91 odst. 1, § 106 hosp. zák.).

Zánik účastníka má různé hmotněprávní následky, což s sebou nese i důsledky procesní. Buď nastává hmotněprávní přechod jeho práv a povinností na jiný hmotněprávní subjekt, anebo práva a povinnost zanikají. Tam, kde nastává hmotněprávní přechod práv a povinností, tedy právní nástupnictví (sukcese) ze zákona (univerzální), tam nastává i procesněprávní nástupnictví (sukcese). Tam, kde nenastává hmotněprávní nástupnictví, nenastává důsledně ani procesněprávní nástupnictví a musí nastat zánik procesního vztahu zaniklého účastníka jak k soudu, tak i ke zbylému účastníku řízení.

A. Budeme nejprve zkoumat zánik účastníka, po kterém nenastává hmotněprávní a procesněprávní sukcese. Zde mohou nastat dva případy. Buď takový zánik způsobí nemožnost pokračovat v dosavadním výkonu, nebo znamená jen to, že se o tohoto zaniklého účastníka zmenší okruh účastníků a v řízení se pokračuje bez tohoto účastníka.

a) Smrt občana:

aa) *Zemře-li* některý účastník a jsou-li v řízení vymáhána *ryze osobní práva* nebo *ryze osobní povinnosti*, zanikají tyto závazky smrtí oprávně-

ného nebo povinného (§ 95 obč. zák.). Tak např. zemře-li oprávněný, který vymáhá zaplacení bolestného nebo náhrady za ztížení společenského uplatnění, dokud není výkon zcela ukončen, jeho právo zanikne (§ 95 odst. 2 obč. zák.). Zaniklé právo není předmětem dědictví, protože není součástí majetku povinného v době jeho smrti. Ve výkonu nelze pokračovat, a proto soud *řízení zastaví* (§ 107 odst. 1, § 254 odst. 1 o. s. ř.). Stejně zastaví soud výkon nařízený k provedení ryze osobního výkonu povinného, zemře-li povinný (srov. § 351 o. s. ř.). V obou případech jde o *vlastní výkon*.

bb) Různá situace nastane ve *výkonu o výchově*. I tam jsou vymáhána ryze osobní práva, ovšem v okruhu rodinněprávních vztahů. Zemře-li *nezletilé dítě* nebo *osoba, již bylo dítě svěřeno do výchovy*, je nutné formálně již započaté řízení *zastavit*. Zemře-li *jiný* účastník, např. rodič, který má dítě odevzdat do výchovy druhému rodiči nebo jiné osobě, pak se v řízení pokračuje. Pouze se *zúží okruh účastníků* o zemřelého účastníka. Okruh účastníků se však může zvětšit o tu osobu, která brání výkonu rozhodnutí o výchově.

cc) V *jiných výkonech*, např. při rozvrhu, zánik účastníka, po kterém nenastává procesní sukcese, znamená, že se okruh účastníků o tohoto účastníka *zúží*, protože místo něho nemůže soud přibrat jiného účastníka.

b) *Zanikne-li organizace*, otázka osobních práv a povinností organizace nepřichází v úvahu, proto zánik účastníka bez procesní sukcese tu nepřichází v úvahu.

B. Zánik účastníka výkonu, v němž je vymáháno *majetkové právo* nebo *majetková povinnost*, kde tedy nastává dědění nebo kde nastává přechod práva nebo povinnosti podle speciálních předpisů na jiný subjekt, má za následek hmotněprávní univerzální posloupnost, a proto i procesní sukcesí. Budeme opět zvlášť sledovat účinky smrti účastníka a účinky zrušení organizace na nařízený výkon.

a) Hmotněprávní konstrukce *přechodu práv a povinností na dědice* event. na stát (odúmrtí) je taková, že sice přechod nastává okamžikem smrti zůstavitele (§ 460 obč. zák.), avšak přechod musí potvrdit státní notářství, které v některých případech může vydat dědictví i jinému než dědici, resp. státu, a řízení o projednání dědictví zastavit nebo provést likvidaci dědictví, je-li toto předloženo, ve kterémžto případě rovněž dědictví nepřechází na dědice, a konečně může provést vypořádání dědictví, je-li dědiců více, a přitom rozhodnout, co který z dědiců v dědictví nabyt (srov. § 32 odst. 2, § 38 odst. 1, § 43 odst. 2 not. řádu, § 481 až 484 obč. zák.). Záleží tu na tom, zda dědictví je či není předloženo a zda tu je vůbec dědic a, je-li dědic, zda je dědic jediný nebo zda je jich více. Protože platí zásada, že univerzální právní nástupci odpovídají za dluhy zůstavitele jen do výše nabytého dědictví, a je-li dědiců více, jen podle poměru toho, co z dědictví nabyli k celému dědictví (§ 470 obč. zák.), dále zásada, že dědic může dědictví odmítnout (§ 463 a n. obč. zák.), a konečně, že k dědici neznámému a k dědici neznámého pobytu, který byl o svém právu vyrozuměn vyhláškou státního notářství

a který v dané lhůtě o sobě nedal vědět, se při projednání dědictví nepřihlíží (§ 468 obč. zák.), je zřejmé, že mezi okamžikem smrti zůstavitele a přechodem jeho práv a povinností na dědice, stát nebo na třetí osoby je *doba nejistoty*, na koho a v jakém rozsahu přecházejí zůstavitelova práva a povinnosti. Tato doba nejistoty se musí důsledně projevit i ve výkonu. Musí se ve výkonu projevit o to více než v řízení nalézacím, protože výkon rozhodnutí nemůže nikdy být v době této nejistoty přerušen do doby, kdy bude jisto, kdo je právním nástupcem zůstavitele a v jakém rozsahu, jako je to možné v řízení nalézacím (§ 107 odst. 3 o. s. ř.). Tomu brání výslovné ustanovení § 254 odst. 2, první věta o. s. ř.

Občanský soudní řád nemá žádné ustanovení, jak se má v uvedených případech ve výkonu postupovat. Stanoví jen zcela obecně, že proti jinému, než kdo je uveden v rozhodnutí jako povinný, nebo ve prospěch jiného, než kdo je v rozhodnutí uveden jako oprávněný, lze nařídít a provést výkon, jen jestliže je prokázáno, že na něj přešla povinnost nebo právo z rozhodnutí a že tento přechod práva a povinnosti lze prokázat jen listinou vydanou a ověřenou státním orgánem, pokud nevyplývá přímo z právního předpisu (§ 256 o. s. ř.).

Toto ustanovení je vyjádřením *zásady* ovládající výkon, že k němu je vždy třeba *titulu*, z něhož je patrné, kdo je oprávněný a kdo je povinný, v němž je uvedeno přesné vymezení povinnosti, která má být ve výkonu vymožena (tzv. materiální vykonatelnost titulu); a proto tam, kde v tomto směru nastala nějaká změna, musí být *titul doplněn kvalifikovanou listinou*. Jde však o ustanovení rámcové, a proto postup soudu ve výkonu, kde došlo k zániku dosavadního účastníka jeho smrtí a kde nastává právní poslušnost, musí být vyvozen z předpisů práva hmotného a práva procesního.

Zemřel-li po nařízení výkonu oprávněný nebo povinný, po nichž nastává univerzální hmotněprávní nástupnictví, nastává i procesněprávní nástupnictví, a proto tu nastává *změna účastníka výkonu ze zákona*.

aa) Nejprve budeme sledovat případ změny účastníka výkonu ze zákona ve *vlastním výkonu*, a to zvlášť na straně oprávněného a zvlášť na straně povinného.

1. *Zemřel-li oprávněný*, nastupují na jeho místo dědicové, případně stát. V době, kdy běží dědici, resp. dědicům, lhůta k odmítnutí dědictví, jsou procesněprávními nástupci *dosud neznámí dědicové*, kteří musí být v řízení, v němž mají právo nebo povinnost vykonat nějaký procesní úkon, zastoupeni opatrovníkem, kterého jim ustanoví procesní soud (§ 29 odst. 1 o. s. ř.). Jsou-li známí již *dědic*, příp. *dědicové*, kteří nemohou odmítnout dědictví (§ 464, 465 obč. zák.), nastupují na místo zůstavitele tyto osoby. Dokud však není těmto osobám pravomocně potvrzeno nabytí dědictví, nejsou definitivně účastníky řízení. *Definitivním účastníkem* řízení se stane ten, komu bude vymáhané právo státním notářstvím pravomocně přiznáno. Tak může docházet postupně ke změně osob, které reprezentují právního nástupce zůstavitele. Případné vyměňování těchto osob neznamena však změnu účastníka, nýbrž jen *upřesňování* osoby

právního nástupce zůstavitele. Pro toto upřesňování osob právního nástupce zůstavitele platí totéž, co pro změnu účastníka, totiž že musí být vždy doloženo listinou podle § 256 odst. 2 o. s. ř., tedy v daném případě potvrzením státního notářství.⁴⁾ Je ovšem stále třeba si uvědomovat, že osobou právního nástupce nemusí být jen dědic nebo stát, že jí může být i věřitel, jestliže na něj přešlo právo zůstavitele (§ 32 odst. 2, § 38 odst. 1 not. řádu) nebo i třetí osoby, jimž bylo zůstavitelovo právo zcizeno (§ 44 not. řádu).

2. *Zemřel-li povinný*, nastupují na jeho místo rovněž jeho právní nástupci. Avšak ve *srážkách ze mzdy* nelze dále pokračovat, nýbrž lze jen dokončit tento výkon do dne smrti zůstavitele. Smrtí povinného odpadá totiž předmět, na který se vede výkon (§ 260 odst. 2 zák. práce). V *ostatních výkonech* se pokračuje, ovšem pohledávku oprávněného lze vymáhat jen v rozsahu zákonem stanoveném. Například aktiva zůstavitele činí 10 000 Kčs, pasíva 20 000 Kčs; pohledávky věřitelů se redukuji na 50 %. Oprávněný může v takovém případě navrhnout částečné zastavení výkonu [§ 268 odst. 1, písm. c) a odst. 2 o. s. ř.]. Neučiní-li tak, pak musí soud docílený výtěžek při výkonu složit do úschovy státního notářství projednávajícího dědictví (§ 66 odst. 1 not. řádu). Nedojde-li k dohodě podle § 38 odst. 1 not. řádu, ani k likvidaci dědictví podle § 43–45 not. řádu, bude státní notářství postupovat podle ustanovení o úschovách (srov. § 72 odst. 1 not. řádu). Odepře-li dědic souhlas k vydání úschovy oprávněnému, je třeba nahradit chybějící souhlas pravomocným rozhodnutím soudu (§ 73 odst. 3 not. řádu).

bb) Změna účastníka výkonu ze zákona v ostatních výkonech přichází v úvahu jen v *rozvrhu* a při *provádění likvidace*. Tam změnu rovněž provede sám soud, přičemž nahradí zůstavitele jeho právním nástupcem podle stejných zásad, které byly uvedeny pod aa).

b) Při *zániku organizace*, to je při jejím zrušení, mohou nastat dva případy:

1. Jestliže se při zrušení organizace nařídí její *likvidace* (srov. § 49 odst. 3, § 92, § 106 odst. 1 hosp. zák.), pak trvá organizace jako organizace v likvidaci až do úplného provedení likvidace. To prakticky znamená, že organizace trvá až do úplného uspokojení jejích práv a povinností. Proto se takové zrušení organizace vlastně projeví jen v označení účastníka jako „v likvidaci“.

2. Nenařídí-li se při zrušení organizace její likvidace, pak majetek zrušené organizace *přejde na jinou organizaci*, tzv. přejímací organizaci (srov. § 49 odst. 1, 2, § 93 odst. 4, § 106 odst. 3 hosp. zák.). V tomto případě nastupuje na místo oprávněné nebo povinné organizace ve výkonu organizace přejímající, a to dnem, ke kterému přechod majetku nastává. Tento přechod majetku je univerzální sukcesí, a proto změna účastníka nastává ze zákona. V tom případě nenastávají komplikace jako

⁴⁾ K tomu srov. J. Fiala, Změna účastníka v občanském soudním řízení, Acta universitatis Carolinae. Iuridica No 1, 1961, str. 70 a n.

při smrti účastníka, protože tu podle zákona nevzniká určitá doba nejistoty ohledně osoby nástupce ani o rozsahu právního nástupnictví.

Jak již bylo řečeno, ani při smrti účastníka, ani při zrušení organizace, která je účastníkem výkonu, nemůže soud přerušit výkon, nýbrž musí ve výkonu pokračovat. Nejde o přerušení výkonu, jestliže vykonavatel upustí od výkonu, jakmile zjistí, že povinný zemřel (§ 108 j. ř. pro soudy). Předseda senátu dá pokyn, jak dále má vykonavatel pokračovat ve výkonu. Ve všech těchto případech, kromě zrušení organizace s likvidací, nastane změna účastníka ze zákona, k níž není potřebí žádného návrhu oprávněného. Důvodem je to, že tu jde o nepřerušenou právní kontinuitu mezi zaniklým subjektem a jeho právními nástupci, která se musí projevit i ve výkonu rozhodnutí.

III. *Změna účastníka výkonu* může také nastat mimo případy uvedené sub II B.

a) rozhodnutím státního orgánu, nebo

b) na základě právního úkonu účastníka výkonu.

Ad a) Na základě *rozhodnutí státního orgánu* může nastat změna účastníka výkonu, jestliže rozhodnutím nastává právní nástupnictví do jmění účastníka výkonu zcela nebo zčásti. Takovým případem je, jestliže je vysloveno *propadnutí jmění* nebo *propadnutí věci* (srov. § 52, 55 tr. z., § 345 a n. tr. ř., § 31 odst. 2 zák. č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech, § 26 odst. 2 zák. č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku). Zde na místo dosavadního vlastníka nastoupí okamžikem vykonatelnosti rozhodnutí jako univerzální právní nástupce stát. Tím tedy také nastane automaticky procesní právní nástupnictví i ve výkonu rozhodnutí. Soud sám musí v případě potřeby vyžádat listinu prokazující tento přechod práva nebo povinnosti.

Podobný případ nastane také tehdy, jestliže byl nařízen výkon *příkázáním pohledávky*, kterou povinný již vymáhá výkonem rozhodnutí. Jakmile rozhodnutí o nařízení výkonu nabylo právní moci a tato skutečnost byla oznámena dlužníku povinného, ztrácí povinný aktivní legitimaci k uplatňování své pohledávky a ta přechází na oprávněného z výkonu *příkázáním pohledávky*. Zde však je situace poněkud jiná než v prvním případě. Oprávněný musí sám svou aktivní legitimaci uplatnit *návrhem* u soudu provádějícího výkon, k němuž musí připojit usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí s potvrzením soudu, že nabylo právní moci a že tato skutečnost byla sdělena dlužníku povinného (§ 314 odst. 1 o. s. ř.). Soud pak nařídí změnu v osobě oprávněného. Situace je tu celkem komplikovaná. Je třeba si uvědomit, že v tomto případě přicházejí v úvahu dva výkony. V prvním výkonu např. oprávněný A vede výkon *příkázáním pohledávky* povinného B vůči jeho dlužníku C. V dalším výkonu rozhodnutí oprávněný D vede výkon rozhodnutí *příkázáním pohledávky* jeho dlužníka povinného A (tj. oprávněného v prvním výkonu) vůči dlužníku tohoto povinného B (tj. povinného v prvním výkonu). Oprávněný D navrhne ve výkonu, který vede A proti B, aby namísto oprávněného A bylo povoleno vstoupit do výkonu oprávněnému D. Usnesení o tom doručí

soud oprávněnému D, oprávněnému A, povinnému B i dlužníku tohoto povinného C. Od okamžiku doručení tohoto usnesení je povinen C zdržet placení pohledávky oprávněnému A. Po oznámení, že toto usnesení nabylo právní moci, je povinen C vyplatit pohledávku B oprávněnému D. Tím nastane změna oprávněného v prvním výkonu rozhodnutí a jeho práva svým jménem může uplatňovat oprávněný z druhého výkonu D (srov. § 315 odst. 1 o. s. ř.).

Ad b) Podobně je potřeba návrhu oprávněného, jestliže po nařízení výkonu došlo k *právnímu nástupnictví právním úkonem oprávněného nebo povinného*, tedy jestliže nastala tzv. singulární sukcese. Řízení o výkon je ovládáno zásadou dispoziční. Je proto zásadně výlučným právem oprávněného, aby určil, kdo bude ve výkonu oprávněným a povinným a jakým způsobem se povede výkon rozhodnutí. Proto se výkon zahajuje jen na návrh oprávněného (§ 261 odst. 1 o. s. ř.) a oprávněný má právo kdykoli navrhnout zastavení výkonu [§ 268 odst. 1, písm. c) o. s. ř.]. Dojde-li k singulární sukcesi ať na straně oprávněného, nebo na straně povinného, nemůže se tato skutečnost projevit ve výkonu automaticky. Není to možné již z toho prostého důvodu, že soud pravidelně o této skutečnosti nebude vědět.

V takovém případě bude mít singulární sukcese za následek zánik nároku dosavadního oprávněného nebo zánik povinnosti dosavadního povinného. Taková skutečnost má tedy za následek ztrátu věcné legitimace oprávněného nebo povinného. To je důvodem k zastavení výkonu rozhodnutí vedeného mezi dosavadními účastníky [§ 268 odst. 1, písm. g)]. K tomuto zastavení může však dojít jen na návrh povinného. Dosavadní oprávněný se může bránit proti takovému zastavení výkonu rozhodnutí tím, že navrhne, aby ve výkonu bylo pokračováno ve prospěch nového oprávněného. V tomto případě je ovšem zapotřebí, aby s tím nový oprávněný souhlasil, což plyne ze zásady dispoziční. Dosavadní oprávněný může také navrhnout, aby bylo pokračováno proti novému povinnému. K těmto návrhům musí přiložit listinu doplňující původní titul (§ 256 odst. 2 o. s. ř.). U změny *oprávněného* nečiní singulární sukcese obtíží. Změna *povinného* bude však možná jen tehdy, jestliže nový povinný bude současně i majitelem předmětu výkonu. Nebude-li tomu tak, bude nucen oprávněný navrhnout zastavení dosavadního výkonu a navrhnout proti novému povinnému nový výkon. Protože ke změně povinného může dojít jen se souhlasem oprávněného (srov. § 68 odst. 1 obč. zák.), nebude otázka nákladů dosavadního zastaveného výkonu činit potíží (§ 271 o. s. ř.).

Ze stručného zkoumání otázky zániku a změny účastníka v nařízeném výkonu rozhodnutí je zřejmé, že problematika spojená s touto otázkou je stejně obtížná jako v řízení nalézacím, ba ještě obtížnější, protože právní úprava jednající o změně účastníka je příliš obecná, takže nalezení správného postupu ve výkonu rozhodnutí v takových případech je úkolem výkladu, při němž je třeba vycházet z obecných úvah o hmotněprávním nástupnictví a ze zásad ovládajících řízení o výkonu rozhodnutí.

**Выбытие и замена участника производства
в исполнении судебных решений****Р Е З Ю М Е**

Выбытие или замена участников в исполнительном производстве, наступившие после вынесения постановления об исполнении судебного решения, в ГПК (№ 99/1963 СЗ) прямо не урегулированы. В ГПК содержится единственная норма § 256, согласно которой необходимо, чтобы переход права или обязанности на иное лицо, чем указано в основании для принудительного исполнения решения, был подтвержден документом, выданным или удостоверенным государственным органом, поскольку такой переход не вытекает прямо из закона. Поэтому необходимо в порядке толкования установить, как нужно продолжать в начатом исполнении решения, если выбыл или был заменен участник производства.

Исполнение решения имеет либо характер спора, где участником производства является взыскатель и должник (абз. 1 § 255 ГПК) либо характер бесспорного производства (например, исполнение решения о воспитании несовершеннолетнего ребенка, распределение выроченной суммы, проведение ликвидации имущества), где участником является каждый, прав или обязанностей которого касается производство (абз. 1 § 94, абз. 1 § 254 ГПК).

При выбытии участника (смерть гражданина или прекращение организации) наступает либо прекращение права или обязанности, подлежащих исполнению, либо правопреемство, либо прежние права и обязанности делятся до их удовлетворения (при прекращении организации вследствие вынесения постановления о ликвидации).

Прекращение прав и обязанностей материально-правового характера вызывает окончательное прекращение процессуального правоотношения субъекта, прекратившего существование, и поэтому возникает необходимость приостановления исполнительного производства, которое имеет характер спора. В случаях иного исполнения вышеуказанное обстоятельство может привести к приостановлению исполнения (например, исполнения о воспитании несовершеннолетних детей, если настала смерть ребенка или лица, подлежащего передаче на воспитание) либо к сужению прежнего круга участников.

Правопреемство в материальном правоотношении при выбытии участника (так называемое универсальное правопреемство) вызывает и правопреемство в процессуальном правоотношении, что приводит к изменению в лице прежнего участника на основе закона, в независимости от того идет ли речь о производстве спорном или бесспорном. Вместо прежнего участника вступает его правопреемник. В случае материально-правового правопреемства возникает согласно ГК после смерти гражданина в течение определенного времени неясность в отношении того, кто является правопреемником и в каком объеме является правопреемником умершего лица. Это вызывает неясность и в отношении того, кто является участником исполнительного производства до тех пор, пока государственный нотариат не вынесет решение, имеющее законную силу. Поэтому в исполнительном производстве происходит согласно результатам нотариального производства уточнение личности участника производства, что, однако, не означает изменение в лице участника, которым здесь является постоянно правопреемник.

Замена участника производства может произойти на основании решения государственного органа (например, решение о конфискации имущества или вещи либо передача права на денежное взыскание от одного правомочного лица к другому) либо на основе юридического действия прежнего участника исполнительного производства (например, уступка требования или перевод долга), следовательно, так называемое сингулярное правопреемство.

В таких случаях замена участника наступает иногда на основании закона (например, при конфискации имущества или вещи), а иногда на основании постановления суда, осуществляющего исполнение решения по заявлению управомоченного лица (например, при передаче права на денежное взыскание либо при сингулярном правопреемстве).